

70. rocznica utworzenia Pienińskiego Parku Narodowego i Słowackiego Rezerwatu Przyrodniczego w Pieninach

Szczawnica – Krościenko n/D. – Czerwony Klasztor, 19–21 czerwca 2002 r.

70th anniversary of establishing Pieniny National Park
and Slovak Nature Reserve in Pieniny

Szczawnica – Krościenko n/D. – Czerwony Klasztor, 19–21 of June 2002 year

KRZYSZTOF KARWOWSKI

*Pieniński Park Narodowy, ul. Jagiellońska 107b, 34-450 Krościenko n/D.;
e-mail: myrmica@poczta.wp.pl*

Abstract. This article is a report from celebrations the 70th anniversary of establishing Polish Pieniny National Park and Slovak Nature Reserve in Pieniny Mountains. Both units created in 1932 year the first in Europe and second in the world “International Nature Park”. The main ceremonies took place in Polish Szczawnica and Slovak Czerwony Klasztor on June 19th 2002. The next day, scientific conference with lecture and poster parts was organized. The last day was reserved for trips and discussion on the poster part.

WSTĘP

W dniach 19–21 czerwca 2002 roku Pieniński Park Narodowy, razem ze swoim odpowiednikiem po słowackiej stronie – Pieniským národným parkom, obchodził swoje 70-lecie utworzenia.

Nasz Park, jako pierwszy w Polsce, został powołany Zarządzeniem Ministra Rolnictwa z dnia 23 maja 1932 r. pod nazwą „Park Narodowy w Pieninach”¹ (Ryc. 1), natomiast jego słowacki

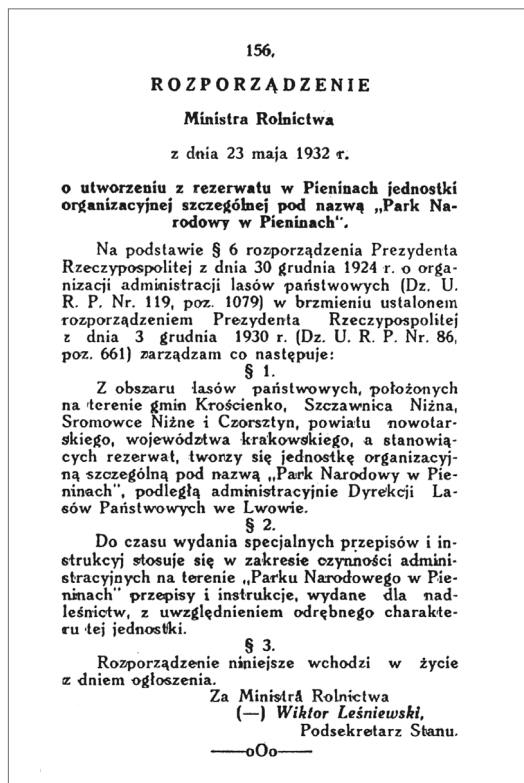
odpowiednik został powołany rozporządzeniem Ministra Rolnictwa z dnia 9 lipca tego samego roku pod nazwą „Slovenská prírodná rezervácia v Pieninách”². Obie jednostki, jako pierwsze w Europie i drugie na świecie, tworzyły „międzynarodowy Park przyrody”.

Europejskie Forum obchodów „Międzynarodowego Roku Gór” zostało oficjalnie poinformowane, że obecna uroczystość ma charakter centralnej krajowej imprezy.

Uroczystości trwały trzy dni. W dniu 19 czerwca

¹ Szerzej na ten temat pisze J. Tyszkiewicz w artykule: *Akty prawne, konferencje i uroczystości związane z utworzeniem Parku Narodowego w Pieninach w latach 1929–1932*. „Pieniny – Przyroda i Człowiek”, t. 1, Krościenko n/D. 1992, ss. 5–10.

² I. Vološčuk: *Ochrana Pienin ako pohraničného chráneného územia*, [W:] „Pieninský národný park”, I. Vološčuk (red.) – Správa Tatranského národného parku v Tatranskej Lomnici, 1992, s. 251; Rozporządzenie o utworzeniu rezerwatu ogłoszono w Urzędowej Gazecie Republiki Czechosłowackiej Nr 159 i w Urzędowych Wiadomościach w Bratysławie – A. Szczoczarz: *Historia współpracy słowackiego i polskiego parku narodowego w Pieninach*, [W:] „Pieniny – Przyroda i Człowiek”, t. 6, Krościenko n/D. 1998, s. 16.

Ryc. 1. Rozporządzenie o utworzeniu Parku Narodowego w Pieninach w 1932 r.

Decree of establishing National Park in Pieniny Mountains in 1932 year.

zorganizowano uroczystą sesję w Szczawnicy oraz konferencję edukacyjną, na której wysłuchano wykładów na temat ochrony przyrody. Po południu w Czerwonym Klasztorze na Słowacji podpisano deklarację o współpracy pomiędzy obu parkami. W dniu 20 czerwca kontynuowano część edukacyjną konferencji, organizując w dyrekcji Parku w Krościenku n/D. sesję naukową, składającą się z części referatowej i posterowej.

W ostatnim dniu (21 czerwca) zorganizowano spływ Dunajcem i pieszą wycieczkę Drogą Pienińską. W słowackiej Leśnicy podsumowano wydarzenia z ostatnich trzech dni obchodów rocznicowych oraz ogłoszono wyniki konkursu na najlepszy poster sesji naukowej.

UROCZYSTA SESJA W SZCZAWNICY

Główne uroczystości odbyły się w Sanatorium „Górnik” w Szczawnicy. Udział wzięło około 120 osób, w tym 32 gości ze Słowacji.

Uroczystości rozpoczęli dyrektorzy parków – mgr inż. Michał Sokołowski oraz inż. Štefan Danko. Wspomnieli o rocznicach: 70. rocznicy powołania w Pieninach pierwszego parku narodowego w Polsce³, 70. rocznicy utworzenia „Slovenskej prírodnej rezervácie v Pieninách”, 70. rocznicy ogłoszenia Pienin pierwszym w Europie a drugim na świecie „międzynarodowym Parkiem przyrody”⁴ oraz 35. rocznicy utworzenia „Pieninského národného parku”.

Następnie obaj dyrektorzy przywitali gości: prof. Ewę Symonides – wiceministra Środowiska i Głównego Konserwatora Przyrody, dr Josefa Kramarika – dyrektora Departamentu Ochrony Przyrody w Ministerstwie Środowiska Słowacji, prof. Andrzeja Grzywacza – Przewodniczącego Państwowej Rady Ochrony Przyrody, mgr inż. Arkadiusza Nowickiego – dyrektora Krajowego Zarządu Parków Narodowych, dr Martina Kasę z Państwowej Ochrony Przyrody Słowackiej Republiki, dr inż. Alfreda Króla – dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie i jednocześnie członka Rady PPN, mgr inż. Jerzego Wertza – wicedyrektora Wydziału Ochrony Środowiska Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, dr Bożenę Kotońską – Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Krakowie (także członka

³ Kolejność powstania parków narodowych w Polsce przed i po II Wojnie Światowej normują akty prawne. Nieporozumienia co do kolejności powstawania poszczególnych parków wynikają z mylenia dwóch pojęć: objęcia ochroną danego terenu (nawet z wizją utworzenia w przyszłości parku narodowego) oraz – utworzenia parku narodowego jako jednostki administracyjnej.

⁴ Uroczystość otwarcia pierwszego w Europie „międzynarodowego Parku przyrody” odbyła się w 17 lipca 1932 r. w Szczawnicy i Czerwonym Klasztorze, zob. J. Kostyrko, W. Leśniewski (prot.): *Protokół z posiedzenia Komisji Parku Narodowego w Pieninach w dniach 3-go i 4-go października 1933 r. w Krościenku nad Dunajcem*. „Ochrona Przyrody”, R. 13, Kraków 1933, s. 143.

Rady PPN Jana Hamerskiego – vice-starostę notarskiego, mgr Michała Kochana – burmistrza Szczawnicy oraz przedstawiciele lokalnych samorządów polskich i słowackich.

Na uroczystość przybyli dyrektorzy dziewięciu górskich parków narodowych z południowej Polski: Karkonoskiego, Gór Stołowych, Babiogórskiego, Tatrzańskiego, Gorczańskiego, Magurskiego, Bieszczadzkiego, Ojcowskiego i Świętokrzyskiego oraz inni zasłużeni dla PPN goście, m.in.: Danuta Balcerzak – przedstawiciel Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, mgr inż. Olaf Dobrowolski – ściśle współpracujący z Parkiem nadleśniczy z Nadleśnictwa Krościenko n/D., mgr Tadeusz Ogorzałek z Okręgowego Zarządu Ligi Ochrony Przyrody w Nowym Sączu – organizujący wspólne imprezy edukacyjne w Parku oraz mgr inż. Ryszard Remiszewski – kierownik Regionalnego Ośrodka Kultury Turystyki Górskiej PTTK w Szczawnicy, redaktor „Prac Pienińskich” i wielki miłośnik Pienin.

Stronę słowacką reprezentowali przedstawiciele służb ochrony przyrody, w tym słowackich rezerwatów, parków narodowych i krajobrazowych: Pienińskiego, Tatrzańskiego, Niżnych Tatr, Słowackiego Raju, Słowackiego Krasu, Szczawnickich Gór, Wschodnich Karpat, przedstawiciele lasów państwowych Tatrzańskiego i Pienińskiego Parku Narodowego oraz władz lokalnych związanych z PIENAP-em.

Po prezentacji gości dyrektor PPN przekazał dalsze prowadzenie uroczystości w ręce Przewodniczącego Rady Parku prof. Zbigniewa Witkowskiego z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

Wystąpienia gości

Pierwszym gościem zabierającym głos była Wiceminister Środowiska prof. E. Symonides. Zwróciła uwagę, że wraz z 70. rocznicą utworzenia obu parków w Pieninach obchodzona jest 130. rocznica najstarszego parku narodowego na świecie Yellowstone w USA, który powstał w 1872 r. Wkrótce dołączyły inne parki w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii. Już z początkiem XX wieku pierwszy park w Europie powstał w Szwecji (1909 r.) i w Rosji (1910 r.).

Obecnie na świecie funkcjonuje ponad 2 tys. parków narodowych, od wielkich obszarowo jak Park Yellowstone (898 tys. ha) do – jak się wyraziła pani minister – małych perełek, jakim jest Pieniński Park Narodowy (2,3 tys. ha). Pani minister zaapelowała do zgromadzonych o czujność, nie poddawanie się problemom i kłopotom w czasie obrony parków, które powinny być strzeżone „jak źrenicy oka”, ponieważ na ich niewielkiej procentowo powierzchni (ok. 1% powierzchni kraju) znalazło schronienie około 75% gatunków roślin, grzybów i zwierząt występujących w Polsce. Należy je zachować dla potomnych. To, że oba parki narodowe w Pieninach mają wspólną granicę i że współpracują ze sobą jest zjawiskiem pozytywnym i dobrym przykładem dla powstawania podobnych rozwiązań. Świat organiczny nie zna bowiem granic, więc ochrona gatunków powinna obejmować możliwie największe ich siedliska. Pani minister podziękowała za pracę wszystkim osobom związanym zawodowo z ochroną przyrody jak też licznej rzeszy społeczników, naukowców i organizacjom pozarządowym. Złożyła serdeczne życzenia dalszej owocnej pracy i satysfakcji z pracy. Wiadomo bowiem, że przyroda jest piękna, ale walka o nią – już niekoniecznie. Na zakończenie pani minister odczytała list ministra Želichowskiego do dyrektora Pienińskiego Parku Narodowego.

Dr J. Kramarik – dyrektor sekcji Ochrony Przyrody w Ministerstwie Środowiska Słowackiej Republiki wyjaśnił przyczyny nieobecności Ministra. Następnie przedstawił stan ochrony przyrody na Słowacji, mówiąc m.in. o dziewięciu istniejących parkach narodowych i dwóch, które powstaną w bieżącym roku: Słowacki Kras i Wielka Fatra. Stwierdził, że Pieniński narodny park, pomimo iż jest najmniejszy ze wszystkich na Słowacji, to urzeka swoim pięknem i jest bardzo cenny z powodu dużej różnorodności biologicznej. Przyrodę pienińską uważa za szczerą i jednocześnie sprawiedliwą, gdyż jej uroki przypadły dwóm krajom. Dr Kramarik wspominał o trzech turystycznych przejściach granicznych na szlakach pienińskich, z których polscy i słowaccy turyści mogą korzystać od dwóch lat (na całej granicy są 23 takie punkty). W tym miejscu podziękował za współpracę siedzącemu na sali

Panu Ryszardowi Zakrzewskiemu działającego z ramienia Ministerstwa Środowiska w Polsko-Słowackiej Komisji Międzyrządowej d/s Współpracy Transgranicznej. Podziękował też wszystkim tym, którzy w przeszłości tworzyli oba parki jak i tym, którzy kontynuują ich dzieło. Na koniec zaprosił na część słowacką obchodów oraz życzył owocnej konferencji naukowej w dniu następnym.

Kolejni zaproszeni goście wręczali na ręce dyrektorów obydwu parków uroczyste listy gratulacyjne, kwiaty i drobne upominki.

Dyrektor Krajowego Zarządu Parków Narodowych Arkadiusz Nowicki skupił się na roli parków narodowych w społeczeństwie. Powiedział, że jednym z ważniejszych zadań parków jest wypełnienie luki w zakresie edukacji środowiskowej. Odpowiednio ukierunkowane młode pokolenie już niedługo będzie stanowiło o ochronie przyrody w kraju i tu rola parków jest ogromna. W imieniu całego Zarządu pogratulował wszystkim pracownikom Pienińskiego Parku Narodowego osiągnięć a parkowi słowackiemu za konstruktywną współpracę. Na zakończenie przekazał pozdrowienia od dyrektora Departamentu Ochrony Przyrody dr inż. Jana Wróbla.

Dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego J. Wertz odczytał list gratulacyjny od Wojewody Małopolskiego Jerzego Adamika, który wyraził satysfakcję z powodu istnienia na terenie województwa aż pięciu parków narodowych, a w ich gronie – najstarszego w Polsce. Stwierdził, że Park miał szczęście do ludzi o wielkim sercu i wiedzy, którzy przyczynili się do jego powstania, rozwoju i utrzymania: twórcy nowoczesnej ochrony przyrody w Polsce prof. Władysława Szafera, przedwojennego kierownika Parku a zarazem długoletniego Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Krakowie mgr inż. Stanisława Smólskiego, a także szczególnie zasłużonego dla rozwoju Parku poprzedniego dyrektora – inż. Andrzeja Szczocara. Dzięki wyważonemu doradztwu członków Rady Naukowej w dużym stopniu można było pogodzić ochronę z interesami lokalnej społeczności. Wojewoda wyraził satysfakcję z osiągnięcia tak dojrzałego wieku przez Pieniński Park Narodowy w dobrej kondycji i z perspektywami

rozwoju. Wyraził nadzieję, że harmonijna i zdrowa współpraca z sąsiadami z południa doprowadzi do wspólnej polityki ochrony przyrody. Dyrekcję Parku i jej pracowników oraz członków Rady PPN prosił o przyjęcie serdecznych jubileuszowych gratulacji, podziękowań za efektywną pracę na rzecz ochrony ojczystej przyrody i życzeń skutecznej ochrony przyrody dla dobra przyszłych pokoleń.

Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych (RDLP) w Krakowie dr inż. Alfred Król, w imieniu krakowskich leśników, podziękował za zaproszenie. Stwierdził, że piękno Pienin zdecydowało o powstaniu tutaj parku narodowego. Jest on jednym z sześciu parków narodowych, które działają na terenie lub w bliskości Regionalnej Dyrekcji, spośród istniejących dwudziestu trzech parków w Polsce. Poinformował Panią wiceminister prof. Ewę Symonides, że na dzień dzisiejszy RDLP w Krakowie ma „...*tylko bardzo dobrą współpracę między pracownikami administracji parków narodowych a leśnikami i że nie ma żadnych spraw, które trzeba nagłaśniać i przenosić poza swoje kompetencje*”. Dyrektor A. Król zwrócił uwagę przedstawicielom organizacji samorządowych i rządowych, że lasy i chronione krajobrazy tego regionu decydują o możliwości optymistycznego planowania rozwoju tego regionu i że bez nich popularność tego terenu w Polsce byłaby inna. Na koniec dyrektor pogratulował w imieniu RDLP Kraków wspaniałej rocznicy 70-lecia PPN i 35-lecia PIENAP i życzył byłym i obecnym pracownikom zdrowia, pomyślności i satysfakcji z pracy.

Inż. František Kurilla z Urzędu Okręgowego w Preszowie na Słowacji podziękował dyrekcji i pracownikom obu pienińskich parków i życzył dalszych 70 lat pracy w zdrowiu, szczęściu i powodzeniu tak w pracy jak i życiu prywatnym.

Przewodniczący Państwowej Rady Ochrony Przyrody (PROP) prof. Andrzej Grzywacz przypomniał, że członkowie przedwojennej Rady, na czele z niezapomnianym prof. Władysławem Szaferem, byli u narodzin Parku Narodowego w Pieninach. Zabiegali o jego utworzenie i odbywali liczne rozmowy z przedstawicielami ochrony przyrody ówczesnej Czechosłowacji. Poczytywał sobie za wielki zaszczyt, że w imieniu PROP,

po 70 latach od formalnego powstania parków, może złożyć załogom i dyrekcjom najlepsze życzenia sukcesów w ochronie przyrody, w dobrej służbie na rzecz społeczeństw. Stwierdził, że przyroda wyjątkowo szczerze obdarzyła ten skrawek Słowacji i Polski w gatunki, ekosystemy i krajobrazy, stąd nieprzypadkowo uznano, że tereny te muszą być własnością całego narodu. Przewodniczący wspominał o znanych niedostatkach finansowych Pienińskiego PN, podobnie jak i innych parków. Poinformował, że z inicjatywy naukowców planowany jest w przyszłym roku Kongres Ochrony Przyrody, który chciałby wypracować nowe idee, formy i zasady ochrony naszego dziedzictwa narodowego, nie wyłączając terenów i gatunków nie objętych dotychczas żadną formą ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Przewodniczący miał nadzieję, że zostaną wypracowane też inne formy finansowania kosztów ochrony. Stwierdził, że 70 lat to poważny wiek i nie pora jubilatom składać dobrych rad, więc życzył zdrowia przyrodzie pienińskiej i zdrowia dla ludzi, którzy o tą przyrodę dbają. Panom dyrektorom natomiast życzył tyle lat życia, ile ma dyrektor Stanisław Smólski – przedwojenny kierownik Parku Narodowego w Pieninach, który liczy sobie już 104 lata⁵.

Pani Danuta Balcerzak z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej odczytała list gratulacyjny od zastępcy Prezesa Funduszu Pana Jana Hawrylewicza. Po odczytaniu listu dyrektor PPN Michał Sokołowski powiedział, że Pani Danuta Balcerzak od wielu lat współpracuje z wieloma parkami narodowymi i dzięki jej wiedzy, kompetencji i zaangażowaniu szereg projektów zostało zrealizowanych. Do takich projektów dyrektor zaliczył udaną restytucję niepylaka apollo w Pienińskim Parku Narodowym, za co dyrektor serdecznie jej podziękował przy wszystkich zgromadzonych osobach. Prof. Zbigniew Witkowski dołączył się do podziękowań dyrektora Parku, ponieważ był od początku

koordynatorem naukowym projektu restytucji niepylaka apollo.

Pani inż. Zita Pleštinská z Urzędu Powiatowego w Starej Lubowli w krótkim przemówieniu pogratulowała produktywnej współpracy pomiędzy oboma parkami, podobnie jak to się dzieje pomiędzy burmistrzem Szczawnicy i starostą z Leśnicy. Życzyła obu dyrektorom i zgromadzonym na sali wielu sił, dużo zdrowia, szczęścia w dalszej pracy w tej pięknej krainie.

Prof. Krzysztof Birkenmajer z Instytutu Nauk Geologicznych PAN w Krakowie i wieloletni członek Rady Naukowej PPN, z perspektywy 50 lat pracy w Pieninach jako geolog, podzielił się refleksjami na temat pracy i współpracy z dyrekcją, ale przede wszystkim przypomniał wszystkim historię budowy Zapory Czorsztyńskiej, w której odegrał pewną rolę.

Wspomnienia profesor zaczął od 1948 roku, gdy został zaproszony przez prof. Stanisława Sokołowskiego do współpracy przy profilowaniu wierceń przełomu niedzickiego. Wówczas istniała już mapa geologiczna wykonana przez Horwitza przed wojną, ale nie była wystarczająca dla celów zapory. W tym czasie na zaproszenie Ministerstwa Energetyki przyjechali do Polski znani francuscy specjaliści, którzy zaprojektowali pod Niedzicą wysoką zaporę betonową. Rolą prof. Sokołowskiego było sprawdzenie wykonanej przez Francuzów mapy geologicznej i czy rzeczywiście skałki wytrzymają napór wody i obciążenie betonowej zapory. Okazało się, że założenia francuskich geologów bazujących na doświadczeniach z Alp, zupełnie nie sprawdzą się w przypadku Pienin⁶. Okazało się, że wykonana mapa geologiczna obaliła koncepcję budowy zapory betonowej, niebezpiecznej dla tego terenu, który podlega działalności sejsmicznej.

Zapora miała być budowana w latach 50. Ówczesny dyrektor budowy zapory inż. Czerniewski zaproponował jej budowę tylko z pro-energetycz-

⁵ Stanisław Smólski zmarł w niedługim czasie w dniu 1 lipca 2002 r. w Krakowie.

⁶ Prof. K. Birkenmajer określił Pieniny jako najbardziej skomplikowaną strukturą nie tylko w Polsce, nie tylko w obrębie Karpat, ale w ogóle w obrębie łuku alpejsko-karpackiego ze względu na popękanie i rozczłonkowanie na fragmenty, co wymaga niesłychanie drobiazgowych badań.

nego nastawienia projektantów, więc miała być bardzo wysoka oraz miano przekuć sztolnię pod Pieninami aż do Tylmanowej, zabierając część wody z przełomu Dunajca. Wtedy nastąpiła mobilizacja profesorów Szafera i Goetla, którzy zaprosili do współpracy omawiającego to zdarzenie prof. Birkenmajera, w celu wykorzystania innych możliwości. Zaproponowali oni budowę około 10 niewielkich zbiorników na Podhalu zamiast jednego w okolicy Pienin. Dostarczałyby one energii elektrycznej dla okolicznych wsi i jednocześnie spełniałyby rolę retencyjną dla wód typu powodziowego. Ogromną rolę w tym projekcie ze strony hydrologicznej odegrał prof. Figuła, a ze strony PROP prof. Szczęsny. Propozycja nie uzyskała aprobaty, ale w tym czasie projekt przeszedł z „ministerstwa energetyki do dróg wodnych”. Tutaj nacisk kładziono na retencję i sprawy powodziowe. Wtedy nawiązano ścisłą współpracę z PROP, zawieszono specjalny zespół do wykonania mapy geologiczno-inżynierskiej pod kierunkiem prof. Guzika z Uniwersytetu Warszawskiego i bardzo dokładnej mapy geologicznej w skali 1:500 pod kierunkiem prof. Sokołowskiego.

„Hydroprojekt” stawał ten sam problem – czy budować zaporę betonową, czy nie? Otrzymany wynik w latach 60. dla budowy betonowej okazał się po raz drugi negatywny. Okazało się, że dla tej konfiguracji geologicznej możliwa jest budowa tylko zapory sypanej i to średniej wielkości. Groziła jednak dalej jej budowa przy Zielonych Skałkach wraz ze sztolnią, toteż dyrekcja Pienińskiego Parku Narodowego oraz Rada Parku, na czele z jej przewodniczącym Stanisławem Smólskim, dbała o dobre kontakty z kierownictwem przyszłej budowy co do lokalizacji linii energetycznych i dróg. Dzięki temu nie ma dzisiaj drogi przez koronę zapory i przeniesiono część obiektów zabytkowej architektury ale niestety utraciono niektóre odsłonięcia geologiczne o europejskiej wartości. Profesor wspominał, jak to przez kilka dziesięcioleci trzeba było staczać walki niemal o każdy element projektowy zapory, lecz trochę kompromisów udało się uzyskać, na ile pozwalały ówczesne warunki.

Ze względu na obecnie bardzo dobrą współpracę kierownictwa Parku i zapory profesor życzył dalszej jak najlepszej współpracy, mając

nadzieję, że będzie ona ukierunkowana na ochronę i polepszenie naszego parku narodowego.

Dyrektor z Bieszczadzkiego Parku Narodowego inż. Wojomir Wojciechowski przyznał, że uczestnictwo w tak wielkiej uroczystości jak 70-lecie powstania parku pienińskiego po stronie polskiej i słowackiej jest wielką satysfakcją dla całego bieszczadzkiego parku. Dyrektor wraz z najlepszymi życzeniami przekazał – jak się sam wyraził – „powiew Karpat Wschodnich” dla kolegów z pienińskiego parku oraz przekazał list gratulacyjny.

Dyrektor PPN Michał Sokołowski, po odebraniu kolejnego listu gratulacyjnego powiedział, że przekazywane na jego ręce listy i życzenia uważa jako listy gratulacyjne dla obu parków.

Inż. Jan Soliar z Urzędu Powiatowego w Kieżmarku na Słowacji był zadowolony z faktu, że współpraca polsko-słowacka przebiega nie tylko na poziomie województw czy powiatów, ale także na poziomie poszczególnych instytucji, w tym przypadku obu parków narodowych. Podziękował za pracę na rzecz ochrony pięknej przyrody, które jest bogactwem narodu, a od niedawna też euroregionu. Życzył wiele entuzjazmu, samozaparcia ale też szczęścia i zdrowia.

Dyrektor jednego z najmłodszych parków narodowych – Parku Narodowego Gór Stołowych mgr inż. Janusz Korybo pogratulował założdce możliwości ochrony przyrody po stronie polskiej i słowackiej. Miło wspominał wizytę towarzyską ze swoimi pracownikami przed dwoma latami. Przekazał na ręce dyrektora życzenia osobiste oraz od całej załogi.

Jan Hamerski – vice-starosta nowotarski, przekazał dyrektorowi Sokołowskiemu, oprócz życzeń, patronkę „*syćkich góroli – Matkę Boską Ludźmierską*”, aby patronowała dialogowi pomiędzy dyrekcją Parku i lokalną społecznością samorządową. Starosta powiedział, że opatrność wyposażała powiat w wyjątkowe walory krajobrazowe i przyrodnicze, w związku z czym na jego terenie istnieje szereg obiektów chronionych, a na koniec „doposażyła” ten obszar w człowieka. Dostęp do przestrzeni krajobrazowej, kiedyś utrudniony, dzisiaj stosunkowo łatwy, sprowadza się do tego, iż ingerencja człowieka odbywa się nie-

stety z ujemnym skutkiem dla tych zasobów. Dlatego powołano specjalne służby, których działalność na tym terenie jest przykładem współpracy z samorządami. Pan Hamerski stwierdził, że wypowiedziane wcześniej słowa Pani minister Symonides o czujność były troszeczkę na wyrost. Zaapelował też do dyrekcji Parku i służb o dialog z samorządami.

Dyrektor Tatrzańskiego Parku Narodowego dr Paweł Skawiński przekazał obu dyrektorom albumy o Tatrach i obrazy malowane na szkle.

Dr Martin Kassa z Państwowej Ochrony Przyrody Słowackiej Republiki w imieniu własnym oraz wszystkich dyrektorów parków i rezerwatów przyrody na Słowacji życzył wszystkiego dobrego do dalszej pracy obu parkom pienińskim. Powiedział, że oba kraje kandydują do Unii Europejskiej, ale według niego granica państwowa w tym miejscu już nie istnieje dzięki wspólnemu celowi, jakim jest ochrona Pienin.

Dyrektor Gorczańskiego Parku Narodowego mgr inż. Jan Tomaszewicz odczytał list gratulacyjny oraz podarował albumy o Gorcach.

Dyrektor Magurskiego Parku Narodowego mgr inż. Jan Szafranski pogratulował dyrektorowi Pienińskiego Parku Narodowego dwóch rzeczy: pracy w fantastycznie krajobrazowym terenie oraz doskonałej współpracy ze wszystkimi. Obdarował dyrektora Sokołowskiego kwiatami w wielkim szklanym wazonie z wyszlifowanym motywem Trzech Koron. Dyrektor „doskonałą” współpracę z jednostkami samorządowymi, rządowymi i naukowymi uznał za komfort. Dowodem na współpracę jest uczestnictwo w uroczystościach wójtów, przedstawicieli starostwa, województwa, organizacji pozarządowych, lasów państwowych i instytucji naukowych. Stwierdził, że jest to wzór dla wszystkim parków narodowych i że należy go naśladować poprzez wzajemne kontakty i rozmowę. Życzył obchodzenia następnych rocznic w lepszym komforcie ekonomicznym. Powiedział, że kwiaty w wazonie pochodziły z 1000 hektarów magurskich łąk – świadków niedawnej cywilizacji zmiecionej 60 lat temu przez historyczne wydarzenia a wazon ze szlifem nawiązuje do tradycji szklarskich Podkarpacia. Dyrektor Szafranski podziękował za pomoc udzieloną mu przez Park Pieniński w czasie pierwszych

siedmiu lat istnienia tego najmłodszego parku górskiego. Życzył sobie, aby część turystów z Tatr i Pienin zawitała na Magurę, odwiedzaną przez zaledwie 40–50 tys. ludzi rocznie.

Inż. Mikulaš Michelčík, reprezentujący Lasy Państwowe słowackiego Tatrzańskiego Narodowego Parku Narodowego, mówił o nadrzędności dochodzenia do wspólnego celu nad podziałami granicznymi. Zwrócił uwagę, że po obu stronach granicy ludzie pracujących w leśnictwie i ochronie przyrody noszą podobny mundur i podobne insygnia, ponieważ wykonują te same zadania. Inżynier wspomniął swój przyjazd z ojcem przed 50. laty do małej miejscowości Sulín na granicznej rzece Poprad. Był świadkiem zdarzenia, jak górale z obu stron granicy łowili ryby w rzece, stosując nagonkę do sieci. Jak zaznaczył, sposób łowienia nie był „ekologiczny” i nie jest stosowany obecnie, ale wskazywał na pewną ideę. Otóż na granicznej rzece podział ludzi był tylko jeden – na wyższych, idących środkiem rzeki i na niższych idących przy brzegu. Złowione ryby też nie były polskie czy słowackie i były dzielone równo. Górale mówili jednym językiem i nie był to język polski ani słowacki, tylko ludzi z pogranicza. Właśnie w takiej podobnej krainie – Pieninach, powstały dwa parki narodowe, które stały się awangardą wspólnej ochrony przyrody służącej dwóm narodom.

W podobnym tonie wypowiadał się dyrektor Karkonoskiego Parku Narodowego mgr inż. Ryszard Mochola. Pieniny określił jako jedność geograficzną, podobnie jak Karkonosze, które objęto ochroną przez bilateralny Rezerwat Biosfery utworzony na bazie polskiego i czeskiego parku narodowego. Przekazał album o Karkonoszach obu dyrektorom jako przykład współpracy polskich i czeskich autorów.

Dyrektor mgr inż. Jerzy Gajczak złożył życzenia od załogi 52-letniego Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

Dyrektor Parku Narodowego Słowacki Raj inż. Dušan Bevilacqua złożył życzenia w imieniu trzech spiskich parków narodowych dla dwóch, także spiskich – polskiego i słowackiego, aby spełnił się zamysł utworzenia kulturowej krainy Spisza jako lokalizacji światowego dziedzictwa przyrodniczego UNESCO.

Przedstawiciel Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz członek Rady PPN dr Piotr Dąbrowski⁷ podzielił się z zebranymi kilkoma refleksjami z punktu widzenia turysty. Przypomnił, że to właśnie Pieniny są kolebką turystyki górskiej w Polsce, a nie Tatry. Związane było to z działalnością uzdrowiska w Szczawnicy a turystyczny fenomen – sływ Przełomem Dunajca – trwa już nieprzerwanie sto kilkadziesiąt lat. Kontynuując wątek historyczny dr P. Dąbrowski wspomnił także o Protokołach Krakowskich z 1924 r. za którymi stała idea, że ochrona przyrody i turystyka może być metodą rozwiązywania problemów międzynarodowych, na przykład granicznych. Jednym z negocjatorów Protokołów był prof. Walery Goetel – taternik, wybitny działacz i wieloletni prezes Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (PTT).

Dzisiaj na świecie mówi się sporo o roli parków narodowych w promowaniu pokoju między narodami. Rzadko wspomina się idee Protokołu Krakowskiego i często te same idee są powtarzane jako coś zupełnie nowego, jako świeże odkrycie. Być może jest to wina słabej promocji naszego dorobku na świecie. Należy też przypomnieć, że PTT było, ze strony organizacji społecznych, jednym z głównych motorów powstania parku przyrody w Pieninach. Razem z kolegami czechosłowackich towarzystw turystycznych było inicjatorem oficjalnej proklamacji międzynarodowego rezerwatu przyrody, która nawet ubiegła czynniki rządowe, ponieważ chciano w ten sposób dać impuls, aby pewne sprawy poszły nabrały tempa.

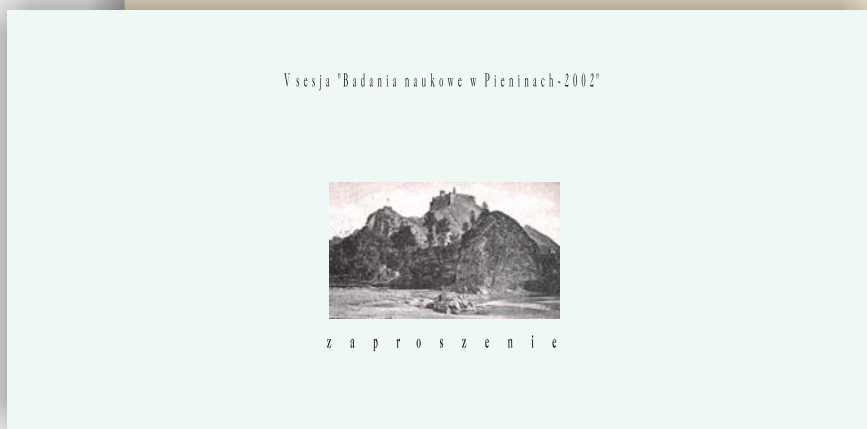
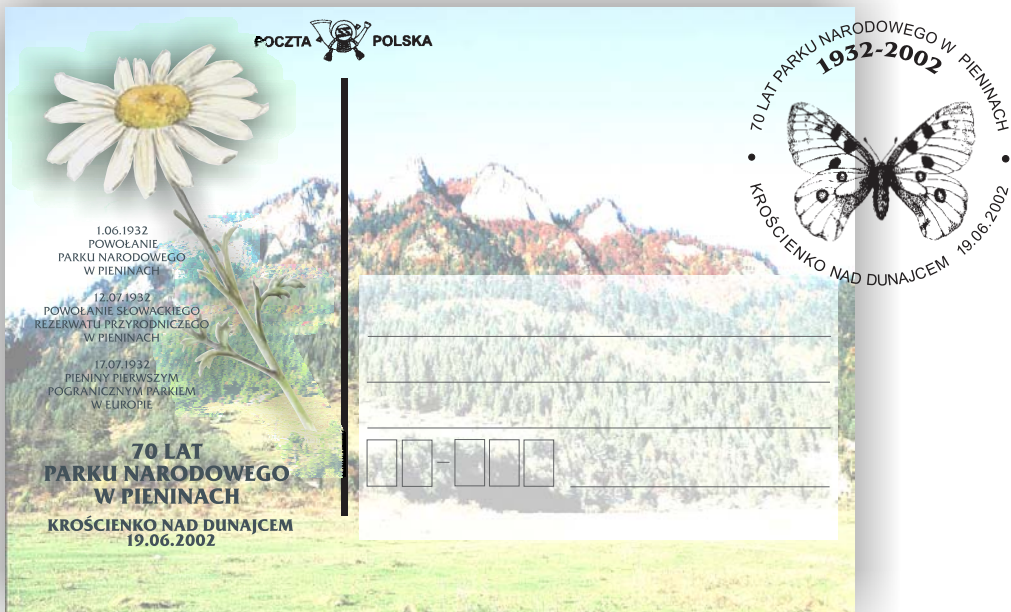
Po połączeniu w 1950 r. Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego z Polskim Towarzystwem Krajoznawczym nowe Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze znowu włączyło się w reaktywację (w sensie prawnym) Pienińskiego Parku Narodowego. Później były lata intensywnego zaangażowania działaczy (niestety nie istniejącej już) Straży Ochrony Przyrody w bezpośredniej ochronie Pienin. Współpraca członków PTTK z dyrekcją Parku zawsze bardzo dobrze się ukła-

dała ku pożytkowi obu stron. Dr Dąbrowski miał nadzieję, że tak będzie w przyszłości. Zadeklarował ze strony Towarzystwa, że będą kontynuować wychowawczą pracę w zakresie edukacji środowiskowej i promocji takich form turystyki, które mogą być zharmonizowane ze środowiskiem i – o ile to jest możliwe – ograniczać wpływ ruchu turystycznego na przyrodę, natomiast czerpać wszystkie wartości duchowe. Na koniec dodał, że Pieniny stanowią wyjątkowe połączenie walorów przyrodniczych, kulturowych i duchowych. O przyrodniczych dużo już powiedziano, kulturowe to nie tylko zabytki, ale też ciągle żywa tradycja. Stwierdził, że wartości te są wspaniałe nie tylko na skalę Słowacji i Polski, ale także na skalę światową. Dr Dąbrowski zakończył wystąpienie życzeniem, aby 75-lecie można było połączyć z międzynarodowym uznaniem faktu tych walorów poprzez wpisanie całych Pienin na światową listę dziedzictwa UNESCO.

Dyrektor PPN M. Sokołowski podkreślił dwa ważne wątki z wypowiedzi dr P. Dąbrowskiego. Pierwszym był wątek pierwszeństwa niektórych naszych pomysłów na ochronę przyrody, a drugim – nieumiejętność propagowania tych pomysłów za granicą. Małym przyczynkiem do zaprezentowania naszych osiągnięć jest karta pocztowa wydana z okazji 70. rocznicy powstania PPN i PIENAP i datownik okolicznościowy, którym Poczta Polska w Krościenku n/D. będzie stemplowała wszystkie wychodzące listy, kartki i paczki (Ryc. 2). Dyrektor miał nadzieję, że choć w taki skromny sposób oba nasze parki zamanifestują na świecie swój wiek i fakt powołania transgranicznego obszaru chronionego. Park wydrukował także okolicznościowy plakat w polskiej i słowackiej wersji (Ryc. 3).

Przedstawiciel Zarządu Okręgu Ligi Ochrony Przyrody w Nowym Sączu mgr Tadeusz Ogorzałek po złożeniu życzeń zapewnił zebranych, że tradycyjnie, bezkompromisowo i niezależnie od koniunktury politycznej, Liga chronić będzie oczyszczoną przyrodę przed populizmem politycznym,

⁷ Dr Piotr Dąbrowski pisał doktorat w naszym Parku pt.: *Pieniński Park Narodowy jako ośrodek edukacji środowiskowej*. – Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie, Kraków 1994, 230 s.

proj. Marek Majerczak

Ryc. 2. Poczтівка, datownik i zaproszenia wydane z okazji uroczystości rocznicowych. (Proj. M. Majerczak).
 Postcard, postal stamp and invitations designed on the occasion of anniversary celebrations (Author – M. Majerczak).

70-LECIE PIENIŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO

I SŁOWACKIEGO REZERWATU PRZYRODNICZEGO W PIENINACH

KROŚCIENKO NAD DUNAJCEM
ČERVENÝ KLÁŠTOR
19-21.06.2002

Ryc. 3. Plakat wydany z okazji 70-lecia Pienińskiego Parku Narodowego i Słowackiego Rezerwatu Przyrodniczego w Pieninach. (Proj. M. Majerczak).

Poster designed on the occasion of 70th anniversary of Pieniny National Park and Slovak Nature Reserve in Pieniny (Author – M. Majerczak).

próbami nacisku, próbami destabilizacji prawa i dalej wspierać będzie parki narodowe. W imieniu Zarządu przekazał obu dyrektorom upominki w postaci książki wydanej przez LOP oraz obrazu ze św. Franciszkiem z Asyżu.

Burmistrz Szczawnicy Pan mgr inż. Michał Kochan skorygował słowa opisujące „wspaniałą” współpracę lokalnych samorządów z Parkiem do określenia „rozsądna współpraca”. Dzięki współpracy samorządów z obu pienińskimi parkami powstały dwa dokumenty: „Strategia zrównoważonego rozwoju” i „Studium uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego” dla Szczawnicy. Życzył sobie i obu dyrektorom dalszej rozsądnej współpracy.

Na koniec prowadzący uroczystości prof. Zbigniew Witkowski złożył osobiste gratulacje obu dyrektorom, których uważa za swoich kolegów i przyjaciół. Życzenia złożył też w imieniu Polskiego Klubu Ekologicznego, który wspiera parki na forum międzynarodowym. Dodał, że Europejskie Forum poświęcone „Międzynarodowemu Roku Gór” zostało oficjalnie poinformowane, że obecna uroczystość ma charakter imprezy europejskiej.

Dyrektor S. Danko z PIENAP podziękował za życzenia i gratulacje a polskiemu parkowi za współpracę. Zaznaczył, że wśród tych 70 lat działalności parków, wiele lat pracy było jego udziałem. Dyrektor M. Sokołowski podziękował wszystkim tym, którzy publicznie wystąpili z życzeniami i gratulacjami oraz tym, którzy w sercu i myślach dobrze Parkowi życzą. Liczył także na dalszą współpracę i pomoc w przyszłości.

Wręczanie odznaczeń

Główny Konserwator Przyrody prof. E. Symonides wręczyła Krzyże Zasługi przyznane, na wniosek Ministra Środowiska, przez Prezydenta Rzeczypospolitej Aleksandra Kwaśniewskiego. Odznaczono 15 osób za zasługi w pracy zawodowej na rzecz ochrony i rozwoju parków narodowych. Złoty Krzyż Zasługi otrzymał, już po raz drugi, Józef Szafran – zastępca dyrektora ds. organizacji i zarządzania w Karkonoskim PN oraz

Adam Kaczmarek – zastępca dyrektora (wcześniej dyrektor) Wielkopolskiego PN. Złotym Krzyżem zasługi uhonorowano także Andrzeja Szczocarza – dyrektora Pienińskiego PN w latach 1985–1998, obecnie głównego specjalistę ds. kontroli w Krajowym Zarządzie Parków Narodowych w Warszawie⁸ (Ryc. 4).

Ryc. 4. Andrzej Szczocarz przyjmujący gratulacje od Głównego Konserwatora Przyrody prof. Ewy Symonides. (Fot. W. Machała).

Congratulations to Mr. Andrzej Szczocarz from the Chief Nature Conservator – Prof. Ewa Symonides (Phot. W. Machała).

Srebrne Krzyże Zasługi otrzymali: z Gorczańskiego PN dyrektor Janusz Tomasiewicz, Zbigniew Żurek – konserwator obrębu i Jan Gabrys – emerytowany leśniczy oraz Andrzej Raj – zastępca dyrektora ds. ochrony przyrody Karkonoskiego PN. Brązowy Krzyż Zasługi otrzymało sześć

⁸ Od początku 2003 r. inż. A. Szczocarz pełni obowiązki dyrektora Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

osób z Gorczańskiego PN: główny księgowy – Stanisława Gaura, leśniczowie: Marek Mysza i Antoni Niedośpiał, podleśniczowie: Józef Jagieła, Bogusław Słowik i Jacek Sopata oraz po jednej osobie z Ojcowskiego PN – nadleśniczy Andrzej Kulak i Wielkopolskiego PN – leśniczy Andrzej Walter.

W imieniu odznaczonych przemawiał były dyrektor Pienińskiego Parku Narodowego inż. Andrzej Szczocarz. Zwrócił się do prof. Ewy Symonides, aby zapewniła ministra Stanisława Zeli-chowskiego, że wszyscy odznaczeni czują się zaszczytzeni, zobowiązani i jest im po prostu miło, że zostali wyróżnieni odznaczeniami. Stwierdził, że będzie to ich zobowiązywało do dalszej pracy dla parków narodowych, ochrony przyrody i Ojczyzny. Kolejne podziękowania złożył dyrektorom parków narodowych, które pamiętały o swoich pracownikach, składając wnioski o odznaczenia. Inż. A. Szczocarz wspominał przy okazji chwile wprowadzania w życie nowych koncepcji ochrony w kierowanym przez siebie parku, które to koncepcje zaczęły przyjmować się

także w całej ochronie przyrody: czynnej ochrony ekosystemów nieleśnych, przyjaznej obsługi zwiedzających czy koncepcji zrównoważonego rozwoju zastosowanej przy budowie Zbiornika Czorsztyńskiego. Jeszcze raz podziękował założdce Pienińskiego PN za docenienie jego pracy, życząc jej dalszych sukcesów w pracy oraz miłych chwil w życiu osobistym i zawodowym. Podziękował też wszystkim tym osobom, które okazały przyjaźń w czasie, gdy pracował w Pienińskim PN oraz prosił o kontynuowanie tej przyjaźni z Parkiem w przyszłości.

Po ceremonii nadawania odznaczeń prof. Zbigniew Witkowski zaprosił na scenę długoletniego przewodniczącego Rady Naukowej Pienińskiego Parku Narodowego prof. Kazimierza Zarzyckiego (Ryc. 5). Dyrektor Michał Sokołowski, przy okazji rocznicowych podsumowań z ostatnich lat, bardzo serdecznie podziękował za wszystko, co Profesor zrobił dla Pienin i Parku na przestrzeni ostatnich dziesiątków lat. Dyrektor określił Profesora jako swojego mistrza, ponieważ pomógł mu dostrzec Pieniny także przez pry-

Ryc. 5. Życzenia dyrektora PPN Michała Sokołowskiego dla prof. Kazimierza Zarzyckiego. (Fot. W. Machała).
Compliments to Prof. Kazimierz Zarzycki from Manager of Pieniny National Park – Michał Sokolowski (Phot. W. Machała).

zmat zbiorowisk nieleśnych. Dyrektor jednocześnie liczył na dalsze rady, dobre słowo i pracę Pana Profesora i wręczył mu kwiaty oraz pamiątkowy obraz. Wzruszony Profesor podziękował za wyróżnienie i obiecał przyjeżdżać do Parku służyć pomocą, ponieważ jest z Pieninami bardzo związany. Dyrektor Štefan Danko, dołączając się do życzeń powiedział, że i po słowackiej stronie pomógł „utworzyć oczy” na niektóre zagadnienia pracownikom ochrony przyrody.

Podczas przerwy gości zaproszono na lunch, zorganizowany przez obsługę „Górnika” w dużym holu w południowej części sanatorium. Pogoda na zewnątrz była słoneczna i jednocześnie upalna, więc w przeszklonym holu zapanował iście cieplarniany klimat. Po lunchu goście z ulgą wracali do chłodnej sali konferencyjnej na referatową część uroczystości.

Sesja referatowa

O godzinie 13.40 rozpoczęto wykłady, na które zaproszono po dwóch słowackich i polskich prelegentów.

Jako pierwszy wystąpił prof. dr hab. Zbigniew Witkowski z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie z referatem „Dlaczego chronimy Pieniny?”⁹ Profesor przekonywał słuchaczy, że ochrona przyrody nie jest kaprysem czy wymysłem, lecz głęboką potrzebą emocjonalną człowieka, która w ostatnich dziesięcioleciach została niepotrzebnie zracjonalizowana i nadmiernie ubrana w szaty naukowe. Powstanie w 1932 r. Parku Narodowego w Pieninach było ideą, która równie silnie wspierana była zachwytem artystów i ludzi pióra jak i przez żmudne elaboraty uczonych.

Profesor zadał pytanie – dlaczego zatem chronimy Pieniny? Powodów jest dużo, ale za najważniejsze wymienił: wola naszych ojców aby je chronić w postaci parku narodowego, bo reprezentują wybitne, urzekające i swoiste walory krajobrazowe oraz dla ich unikatowej w Karpatach, niezwykle zróżnicowanej flory i fauny. Pro-

fesor zadał drugie pytanie – czy chronimy Pieniny wystarczająco dobrze? Odpowiedź była nie do końca pozytywna, bowiem wymienił zagrożenia, którym się nie przeciwdziała, bądź które stale narastają. Zaliczył do nich niewłaściwe formy ochrony, np. brak zainteresowania obszarami otwartymi a nawet ich zalesianie. Kolejnym problemem jest brak finansowego i merytorycznego wsparcia dla skutecznej ochrony Parku, czego przykładem jest ulegający ciągłej redukcji budżet Parku od 1999 r. Wprowadzona w 2001 r. nowelizacja ustawy o ochronie przyrody powoduje jedynie utrudnienia. Park nie posiada obowiązującego planu ochrony, mimo ukończenia prac nad nim przed dwoma laty¹⁰.

Masowy rozwój turystyki krajoznawczej wymusza dodatkowe inwestycje w celu zabezpieczenia substancji Parku przed dewastacją. Dalekosiężne zmiany w otoczeniu Parku spowodowane są utratą zainteresowania mieszkańców pracą na roli, ponieważ zmienia się orientacja zarobkowa lokalnej społeczności. Pociąga to za sobą szybką rozbudowę wszystkich miejscowości wokół Parku i powolne, ale nieuchronne, izolowanie jego przyrody. Sprawą najbardziej dla Parku trudną była decyzja o wprowadzeniu na przedpolu Pienin giganta w postaci Zbiornika Czorsztyńskiego, który pochłonął na zawsze historyczny krajobraz pogranicza, trwający tu od średniowiecza. Niedawno powstał pomysł utworzenia towarowego (do 7,5 t) przejścia granicznego w Niedzicy, na bliskim przedpolu Pienin, co oznaczałoby wpuszczenie ciężkich pojazdów samochodowych w ruchu tranzytowym.

Jak więc chronić Pieniny aby je zachować? Profesor widzi rozwiązanie poprzez: 1) ochronę totalną, a nie poszczególnych elementów czy wybranych obszarów, 2) kanalizację zagrożeń, a nie ich rozproszenie, 3) wzrost udziału ochrony czynnej w ochronie Parku, a nie ograniczenie się wyłącznie do ochrony zachowawczej oraz 4) udział lokalnych społeczności w realizacji ochrony Parku, a nie ograniczanie się do koniecznych kontaktów.

⁹ Treść wykładu znajduje się w niniejszym tomie „Pieniny – Przyroda i Człowiek” na s. 3–10.

¹⁰ „Plan Ochrony Pienińskiego Parku Narodowego na lata 2001–2020” do tej pory, to znaczy do końca 2003 r., nie został zatwierdzony.

Wykład pt. „Naukowe poznanie Pienin i ich ochrona w czasie ostatnich 70. lat” przedstawił dr Lubomír Panigaj z Uniwersytetu Pawła Šafarika w Koszycach. Dr L. Panigaj powiedział, że położenie Pienin na uboczu Słowacji a zarazem blisko bardziej znanych Tatr, nie sprzyjało ich naukowemu poznaniu. Polskie Pieniny natomiast już od dawna cieszyły się wielkim wzięciem u naukowców, dzięki czemu są one dość dobrze poznane. Mogło by się здаwać, że badania naukowe pochodzące z jednego brzegu Dunajca niewiele powinny różnić się od badań z drugiego brzegu, ale tak nie jest, więc, aby scharakteryzować całe Pieniny, potrzebne są badania kompleksowe po obu stronach granicy. Według autora przyrodnicze wartości Pienin nie są doceniane na Słowacji, pomimo występowania na bardzo małym obszarze wielkiej różnorodności biotopów i gatunków, w tym endemicznych. To bogactwo nazwał „izolowanym przyrodniczym laboratorium”.

Początki naukowego poznania Pienin sięgają daleko w przeszłość. Pierwszym, który dostrzegł dużą wartość Pienin, a stało się to w drugiej połowie XVIII w., był Wahlenberg i kilku innych węgierskich naukowców. Do starszych należą opracowania Roubala i Komarika, wykonane w latach międzywojennych w celu objęcia Pienin ochroną. Wyrazny postęp dokonał się w latach 50. i 60. ubiegłego wieku, kiedy przyrodnicy tacy jak Mařan, Korbel, Slabý, Hanák, Kux, Weisz i Pálařthy zaczęły na nowo „odkrywać” Pieniny. Byli to głównie naukowcy z Saryskiego Muzeum w Bardejowie, opracowujący faunę ślimaków, motyli i ptaków. Stacja naukowa Tatrzańskiego Narodowego Parku (TANAP) w latach 1986–1990 dokonała kompleksowych badań, lecz dotąd nie opracowano całościowo wyników, poza fauną ślimaków, motyli, ważek, prostoskrzydłych i dwuskrzydłych. W 1992 r. odbyła się w Czerwonym Klasztorze XVI sesja naukowa wschodnio-

słowackiej organizacji ochrony przyrody, po której wydano dzieło zbiorowe, zawierające 16 publikacji m.in. na temat płazów, trzmielowatych, rozsiedlenia cisa, charakterystyki botanicznej i hydroekologicznej. W 1997 r., z okazji 65. rocznicy powołania Słowackiego Rezerwatu Przyrodniczego, wydano monografię pt. „Przyroda Pienin w przemianach”¹¹, która w charakterze przypominała wydane w 1982 r. opracowanie prof. K. Zarzyckiego o polskich Pieninach¹².

Budowa Zbiornika Czorsztyńskiego spowodowała nowy impuls do badań naukowych. W latach 1998–1999 uzyskano grant PHARE (projekt CREDO) na opracowanie metodyki monitorowania zmian w wybranych zbiorowiskach roślin i zgrupowaniach zwierząt pod wpływem sztucznego zbiornika. Projekt podsumowano na konferencji, wydano też dzieło zbiorowe. Na lata 2000–2002 uzyskano następny grant, tym razem z narodowych funduszy, na monitorowanie zbiorowisk według opracowanych wcześniej metod¹³. Ostatnio opublikowano podsumowanie dotychczasowych rezultatów badań nad florą, które jednoznacznie wskazuje na odrębność Pienin. Uważa się jednak, że jest jeszcze wiele rzeczy do poznania, a szczególnie w faunie glebowej i naglebowej. Ostatnie badania wykazują, że fenomen pieniński polega na występowaniu w znacznej bliskości gatunków ciepłolubnych (kserotermicznych) i zimnolubnych (górskich lub borealnych). Tutaj też zachodzą na siebie różne elementy geograficzne: wschodnio- i zachodniokarpackie, orientalne i śródziemnomorskie.

Ochrona Pienin polega przede wszystkim na zachowaniu jej różnorodności biologicznej, ale trzeba sobie uświadomić, że przyroda reaguje niezależnie od naszych chęci, następuje sukcesja, drobne zmiany klimatyczne, zachodzą niezbadane procesy ewolucyjne, więc ekosystemy zmieniają się raz w jedną raz w drugą stronę. Taką mo-

¹¹ I. Volořćuk (red.): *Príroda Pienin v premenách*. „Monografické Štúdie o Národných Parkoch”, Seria „Správa národných parkov Slovenskej republiky”, Tatranská Lomnica 1997, 123 s.

¹² Zarzycki K (red.): *Przyroda Pienin w obliczu zmian*. „Studia Naturae”, Seria B, Wydawnictwa Popularnonaukowe, nr 30, Warszawa-Kraków 1982, 575 s.

¹³ Częstkowe wyniki grantów były prezentowane na posterach w dniu następnym (20 czerwca 2002 r.) na V Sesji Naukowej Badania naukowe w Pieninach 2002” w dyrekcji PPN w Krościenku n/D.

delową zmianą było wymieranie niepylaka apollo. Okazało się jednak, że poznanie biologii gatunku, szybka i profesjonalna reakcja, spowodowała szybki powrót do odrodzenia się gatunku.

Dwa następne wykłady: „Perspektywy ochrony przyrody na Słowacji” dr Martina Kassy – Dyrektora Państwowej Ochrony Przyrody Republiki Słowackiej oraz z dużym zainteresowaniem przyjęty wykład „Polskie parki narodowe w świetle idei ochrony zintegrowanej i potrzeby dialogu” dr hab. Zbigniewa Myczkowskiego z Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie być może ukażą drukiem w kolejnym tomie „Pieniny – Przyroda i Człowiek”. Niestety do chwili obecnej nie dysponujemy tekstami tych wykładów.

UROCZYŚCIE „POD LIPAMI” W CZERWONYM KLASZTORZE

Wykłady były ostatnim punktem polskiej części uroczystości. O godzinie 15.30 uczestnicy wsiadli do podstawionych trzech autokarów i udali się na Słowację. Przejazd ze Szczawnicy do Sromowiec Niżnych potraktowano jako wycieczkę krajoznawczą a przewodnikami byli pracownicy działu udostępniania do zwiedzania. Punktem docelowym było przejście graniczne na Dunajcu.

Odwołując się do przedwojennej idei międzynarodowego parku przyrody postanowiono, że podpisanie deklaracji o dalszej dwustronnej współpracy obu parków nastąpi w Czerwonym Klasztorze na Słowacji, w historycznym miejscu zwanym „Pod Lipami”. Tam po raz pierwszy, w dniu 17 lipca 1932 r., podpisano wspólną deklarację o ochronie Pienin¹⁴.

Po wyjściu z autokaru goście przeszli na kamienisty brzeg prowizorycznej przystani w Sromowcach Niżnych i ustawili się w kolejkę do odprawy. Nie było barier, szlabanu, budki strażniczej, flag i godeł państwowych, a jedynym motywem wskazującym na punkt graniczny był

zaproszony przez Park umundurowany strażnik Służby Granicznej, sprawdzający paszporty. Atmosfera była rozluźniona, bo sprzyjał temu czas, pieniński krajobraz, piękna pogoda i góralska muzyka. Słońce prażyło, toteż większość osób zdjęła galowe okrycia. Po odprawie paszportowej goście wsiadali do kilku polskich i słowackich łodzi flisackich a następnie przepławiali się na drugi brzeg, gdzie czekała podobna odprawa graniczna¹⁵ (Ryc. 6).

Powitaniu gości na Słowacji towarzyszyła kapela oraz tańce i śpiew dzieci z Haligowic i Wielkiego Lipnika – dwóch wsi położonych w pobliżu Czerwonego Klasztoru. Młoda artystka z Preszowa zaprezentowała śpiew-modlitwę dziękczynną za dary natury. W pewnym momencie tańczące dzieci z zespołu wbiegły pomiędzy przyglądające się im osoby, zapraszając do wspólnego tańca, więc chcąc nie chcąc w występach uczestniczyli także goście (Ryc. 7).

Po części artystycznej dyrektorzy obydwu parków omówili historię ochrony przyrody Pienin po obu stronach granicy oraz przebieg dotychczasowej współpracy. Następnie podpisano deklarację o dalszej dwustronnej współpracy obu parków – Pienińskiego Parku Narodowego oraz słowackiego Pieninského národného parku, które „...uroczyście wyraziły wolę dalszego rozwijania dwustronnej współpracy w ochronie unikalnej i dla społeczności ludzkiej bezcennej przyrody Pienin w celu zachowania jej bogactwa dla dzisiejszych i przyszłych pokoleń” (Ryc. 8). Deklarację podpisali: za Krajowy Zarząd Parków Narodowych – dyrektor mgr inż. Arkadiusz Nowicki, za Pieniński Park Narodowy – dyrektor mgr inż. Michał Sokołowski, za Štátnom ochranu prírody Slovenskej republiky – dr Martin Kassa, za Pieninský národný park – dyrektor inż. Štefan Danko (Ryc. 9).

Na koniec wszyscy uczestnicy zostali uwiecznieni na dwóch wspólnych fotografiach: pod historycznymi lipami (Ryc. 10) oraz z Trzema

¹⁴ J. Kostyrko, W. Leśniewski, dz. cyt., s. 143; zob. też – W. Goetel: *Akcja górskich parków narodowych*. „Wierchy”, R. 10, Kraków 1932, s. 140–142.

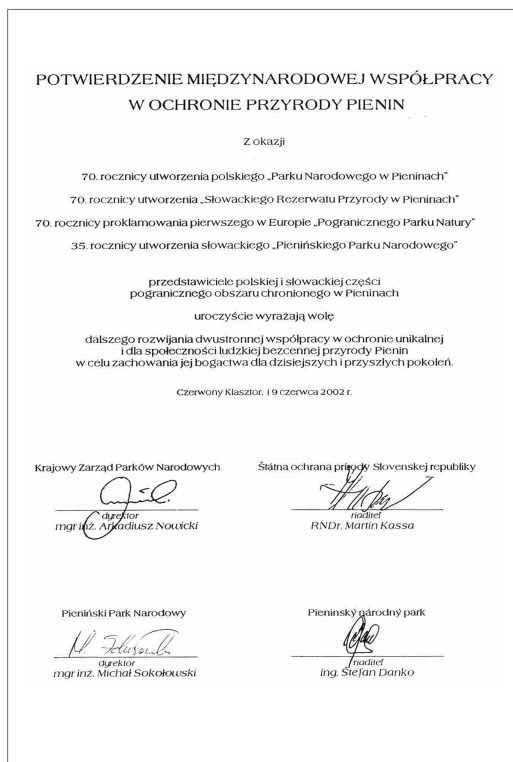
¹⁵ Zaprojektowane jakiś czas temu turystyczne przejście graniczne przez Dunajec w Sromowcach Niżnych miało pełnić dość ważną rolę w ramach działalności Euroregionu „Tatry”. Pomysł budowy kładki lub promu przez długi czas był dyskutowany. Dopiero 5 listopada 2003 r. rozstrzygnięto konkurs na projekt kładki.

Ryc. 6. Przeważa tratwami flisackimi do Czerwonego Klasztoru na Słowacji. (Fot. W. Machała).
Crossing the Dunajec river on the rafting boats to Czerwony Klasztor in Slovakia. (Phot. W. Machała).

Ryc. 7. Słowacki zespół dziecięcy tańczy z uczestnikami uroczystości. (Fot. W. Machała).
Children from Slovak folkloristic group dancing with celebration participants (Phot. W. Machała).

Ryc. 8. Tekst porozumienia o międzynarodowej współpracy w ochronie przyrody Pienin.
Text of declaration about further international co-operation in Pieniny nature protection.

Koronami w tle. Uroczystość na Słowacji zakończyła się wspólnym obiadem w restauracji „Cyprian” w Spiskiej Starej Wsi. Goście z Polski przekraczali z powrotem granicę polsko-słowacką po godzinie 22.00.

SESJA NAUKOWA

W drugim dniu uroczystości z okazji 70. rocznicy utworzenia Pienińskiego Parku Narodowego, 20 czerwca 2003 r. zorganizowano V Sesję Naukową „Badania naukowe w Pieninach 2002”. Celem sesji, zapoczątkowanych przed dziesięć laty podczas 60. rocznicy PPN, jest podsumowanie stanu badań naukowych i wiedzy o Pieninach. Park

opracował własną formułę takich spotkań, umożliwiającą bezpośredni kontakt pracowników nauki z różnych dziedzin i wykonujących badania w Pieninach i Pienińskim Parku Narodowym. Region pieniński jest bardzo interesującym terenem badań ze względu na dużą różnorodność przyrodniczą i kulturową, toteż badań takich wykonuje się średnio 60–70 rocznie, w tym ok. 25 nowych tematów rozpoczynających się w danym roku.

Tematem przewodnim sesji było podsumowanie prac nad Planem Ochrony Parku. W sesji brały udział 92 osoby, w tym 44 ze Słowacji. Sesję prowadził, podobnie jak uroczystości rocznicowe, prof. Zbigniew Witkowski z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie oraz obaj dyrektorzy parków pienińskich: mgr inż. Michał Sokołowski i inż. Štefan Danko. Spotkanie naukowców tradycyjnie podzielono na część referatową, posterową i wycieczkową.

W pierwszej części sesji referatowej przedstawiono tematy z zakresu przyrody nieożywionej Pienin i dziedzictwa kulturowego. Prof. dr inż. Krzysztof Birkenmajer, wybitny badacz i znawca geologii pienińskiego pasa skałkowego z Instytutu Geologii PAN w Krakowie, mówił o problemach geologicznych Pienin¹⁶. Dr Roman Soja z Zakładu Geomorfologii i Hydrologii Gór i Wyżyn PAN w Krakowie przedstawił pozostałe elementy przyrody nieożywionej (rzeźbę, gleby, wody i klimat), ujęte w Planie Ochrony Pienińskiego Parku Narodowego (Ryc. 11). Dr Stanisław Kołodziejwski z Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie w interesującym wystąpieniu przypomniał relacje pamiętnikarskie różnych osób na temat Pienin, głównie z XIX w., autorów rycin i pierwsze przewodniki po Pieninach oraz kalendarium dziejów Pienin.

W drugiej części sesji referatowej skupiono się na faunie i florze Pienin. Prof. dr hab. Zbigniew Witkowski z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie przedstawił problemy ochrony fauny Pienin, dokonując jej waloryzacji oraz zwracając szczególną uwagę na ogromne bogactwo bezkrę-

¹⁶ Treść wykładu znajduje się w niniejszym tomie „Pieniny – Przyroda i Człowiek” na s. 33–40.

Ryc. 9. Podpisanie porozumienia (od lewej: Štefan Danko – Pieninský národný park, Martin Kassa – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Michał Sokółowski – Pieniński Park Narodowy, Arkadiusz Nowicki – Krajowy Zarząd Parków Narodowych). (Fot. W. Machała).

Signing up the declaration about further co-operation (from left: Štefan Danko – Pieninský národný park, Martin Kassa – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Michał Sokółowski – Pieniny National Park, Arkadiusz Nowicki – The Board of Polish National Parks) (Phot. W. Machała).

Ryc. 10. Wspólne zdjęcie „Pod Lipami” w Czerwonym Klasztorze. (Fot. W. Machała).

Common picture taken at historical place – “Under the Lime-trees” in Czerwonym Klasztorze. (Phot. W. Machała).

Ryc. 11. Prelekcja dr Romana Soji na sesji referatowej. (Fot. W. Machała).
Dr. Roman Soja's lecture during the conference (Phot. W. Machała).

Ryc. 12. Sesja posterowa – prof. Zbigniew Witkowski (w środku) i Katarina Dankova (z prawej) przy zwyciężkim posterze o niepylaku apollo. (Fot. W. Machała).
Poster session – Prof. Zbigniew Witkowski (in the middle) and Katarina Dankova (on the right) by the winning poster about Apollo butterfly (Phot. W. Machała).

gowców Pienin związane z mozaikowością siedlisk i dużą liczbą gatunków roślin¹⁷. Aktualne dane o ssakach i ptakach Pienin zaprezentowali słowaccy naukowcy: dr Ladislav Mošanský, dr Michal Stanko, dr Ladislav Spalek, dr Ivan Turcek z Instytutu Zoologii Słowackiej Akademii Nauk w Koszycach i Muzeum Spiszu w Nowej Wsi, zwracając uwagę na nowe siedliska, jakimi są zbiorniki pienińskie. Ponad program mgr Jarodlav Svatoň omówił występowanie pajaków w PIENAP-ie. Dr Marta Nižňanská z Muzeum Spiszu w Nowej Wsi i dr Pavol Chromý zaprezentowali monitoring zbiorowisk roślinnych w przełomie Dunajca, prowadzony na stałych powierzchniach badawczych. Mgr Iwona Wróbel z PPN omówiła zmiany w szacie roślinnej Pienińskiego Parku Narodowego w świetle projektu Planu Ochrony PPN na lata 2001–2020¹⁸.

W godzinach wieczornych odbyła się sesja posterowa. Postery rozmieszczono na specjalnych ekranach, według opracowanego wcześniej scenariusza. Miejsca posterowe podzielono tematycznie na zagadnienia: przyroda nieożywiona, świat roślin, świat zwierząt, środowisko człowieka. Ekran rozmieszczono w dużej sali wystawowej na pierwszym piętrze dyrekcji Parku, przeznaczonej na przyszłą stałą wystawę (wystawa zaczęła funkcjonować od 15 kwietnia 2003 r.). Każdy z uczestników sesji otrzymał w materiałach konferencyjnych drukowany przewodnik ze streszczeniami posterów.

Zaprezentowano 52 postery przygotowane przez około 70 autorów (Ryc. 12). Najliczniej reprezentowane było krakowskie środowisko naukowe – 35 autorów i warszawskie – 13 autorów. Z innych ośrodków polskich: Poznania, Łodzi, Wrocławia, Kielc, Bytomia i Ojcowa postery wystawiały pojedyncze osoby. Ze Słowacji postery prezentowało 13 autorów, głównie z Uniwersytetu Technicznego w Zwoleniu i z Instytutu Zoologii w Koszycach.

W części dotyczącej przyrody nieożywionej większość opracowań dotyczyło stosunków wod-

nych, w tym badań chemizmu i wydajności źródeł, wpływu Zespołu Zbiorników Wodnych Czorsztyń-Niedzica na własności fizykochemiczne wód Dunajca.

Najwięcej badań poświęcono szacie roślinnej. Spośród 16 prac za najcenniejsze należy uznać zbiorowe opracowanie nowej mapy zbiorowisk roślinnych Pienińskiego Parku Narodowego w skali 1:10 000 pod kierunkiem doc. R. Kaźmierczakowej z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie i prof. E. Pancer-Kotejowej z Katedry Botaniki Leśnej AR w Krakowie. Zaprezentowano też zmiany w roślinności PPN w stosunku do lat 60. XX w. Poster dr W. Grodzkiego z Instytutu Badawczego Leśnictwa w Krakowie zawierał analizę zagrożeń drzewostanów PPN przez czynniki abiotyczne i biotyczne. Autor opracowania stwierdzał wysoką stabilność ekosystemów leśnych wschodniej części Parku, objętej ochroną ścisłą. Pozostałe postery dotyczyły zazwyczaj pojedynczych gatunków roślin naczyniowych, w tym np. rozmieszczenia i struktury populacji cisa w PPN, stanu zbadania porostów i in.

Wśród 12 posterów poświęconych faunie Pienin większość dotyczyła bezkręgowców, zwłaszcza owadów (m.in. *Diptera* i *Hymenoptera*), w tym ochrony populacji niepylaka apollo. Temat ten prezentowali: mgr Katarina Danková, doc. inż. Jaroslav Škvarenina z Uniwersytetu Technicznego w Zwoleniu, dr Paweł Adamski i in. z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

Najbardziej zróżnicowana tematycznie była czwarta grupa z 12 posterami, poświęcona środowisku człowieka. Znalazły się tu opracowania dotyczące wpływu zbiorników wodnych Czorsztyń-Niedzica na środowisko przyrodnicze i postrzeganie jego przemian przez okolicznych mieszkańców. Kilku autorów, np. mgr Urszula Forczek-Brataniec z Instytutu Architektury Krajobrazu Politechniki Krakowska oraz dr Urszula Litwin z Katedry Geodezji i Urządzania Terenów Wiejskich AR w Krakowie, podjęły badania nad formami budownictwa i rozmieszczeniem osadnictwa w Pieninach. Rolę historycznych rozło-

¹⁷ Treść wykładu znajduje się w niniejszym tomie „Pieniny – Przyroda i Człowiek” na s. 71–82.

¹⁸ Treść wykładu znajduje się w niniejszym tomie „Pieniny – Przyroda i Człowiek” na s. 63–70.

gów pól w ocenie walorów krajobrazowych przedstawił mgr A. Siwek z Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie. Dr inż. Damian Panasiuk z Instytutu Systemów Inżynierii Środowiska Politechniki Warszawskiej oszacował turystyczną wartość Pienin (koszt podróży i pobytu turystów w Pieninach), określając ją na 140 mln zł w 2000 r. Treścią posteru mgr inż. Grzegorza Vončiny były kradzieże drewna w Pienińskim PN.

Pod koniec sesji posterowej dokonano wyboru czterech najlepszych posterów (po jednym z każdej grupy tematów), biorąc pod uwagę jego nowatorską treść i rozwiązania plastyczne.

Drugiego dnia sesji naukowej (21 czerwca) odbyła się wycieczka piesza po słowackiej części Pienin. Po obejrzeniu nowego pawilonu informacyjnego obok przystani flisackiej w Czerwonym Klasztorze uczestnicy sesji przeszli przełomem Dunajca do Leśnicy. W „Chacie Pienińskiej” słowaccy gospodarze przygotowali posiłek. Tam też ogłoszono wyniki konkursu na najlepszy poster. Najwyższą ocenę uzyskały trzy postery polskie i jeden słowacki:

- z zagadnienia „Przyroda nieożywiona” – Włodzimierz Humnicki „*Odpyw podziemny w wybranych zlewniach Pienin*”
- z zagadnienia „Świat roślin” – Tomasz Matosz, Jan Bodziarczyk „*Rozmieszczenie i struktura populacji cisia pospolitego *Taxus baccata* L. w Pienińskim Parku Narodowym*”
- z zagadnienia „Świat zwierząt” – Katarína Danková, Jaroslav Škvarenina – „*Vplyv teploty vzduchu a množstva zrážok na populácii jasoňa červenoookého v rokoch 1955–2000 v Pieninách*”
- z zagadnienia „Środowisko człowieka” – Grzegorz Micek, Tomasz Pađło „*Postrzeżanie przemian środowiska geograficznego przez mieszkańców okolic Zbiornika Czorsztyńskiego*”.

SUMMARY

On 19–21 of June 2002, Polish Pieniny National Park and Slovak Pieniňský Národný Park celebrated the 70th anniversary of establishing. Polish Park came into being on 23rd of May 1932 as “National Park in Pieniny Mountains” and Slovak

– on July 9th 1932 (Fig. 1) as “Slovenská Prírodná Rezervácia v Pieninách”. Both units, as the first in Europe and second in the world, created “International Nature Park”. European Forum for celebration “The International Year of Mountains” was informed that the ceremony had a character of central and national meeting. On the occasion of 70th anniversary the occasional postcard and poster were printed and also postal stamp was designed (Fig. 2, 3).

Celebrations lasted for three days. On June 19th the ceremonial conference in Szczawnica was organized during which guests wished to Managers and personnel of both Parks all the best. Meritorious employees of five national parks were presented with national decorations (Fig. 4, 5) and also lectures upon nature protection were delivered. About 120 persons took part in the conference – 32 guests from Slovakia were among them. In the afternoon guests crossed the Dunajec River in the regional rafting boats to Czerwony Klasztor on the Slovak side of the river (Fig. 6). Later they watched performance of children’s folkloristic group (Fig. 7). At historical place called “Under the Lime-trees”, with reference to the meeting in 1932 year, declaration of further cooperation between both Parks was signed up (Fig. 8, 9). At the end picture of all meeting participants was taken (Fig. 10).

On June 20th at Pieniny National Park office in Krościenko n/D the fifth scientific conference with lecture and poster parts was organized. The topic of that conference was “Scientific research in Pieniny Mountains 2002” and leading subject was discussion on the prepared project of “The Protection Plan of the Park”. In that conference 92 persons participated – 44 from Slovakia among them. The purpose of organizing that conference, like previous four during last 10 years, was to discuss the progress in scientific research and knowledge about Pieniny Mountains (Fig. 11, 12). Pieniny region is a very interesting study area, especially in a view of large nature and cultural diversity – annually about 60–70 research projects are conducted here. At the conference 8 lectures were delivered and 52 posters, prepared by about 70 authors were presented.

The last day (June 21th) rafting the Dunajec

River and walking trip on the Pienińska Road were organized. At Slovak Leśnica, during the treat at “Chata Pieniny”, events from the last 3

days of celebrations were discussed and summed up. Also results of contest for the best poster of scientific conference were announced.